

СРЕДНО УЧИЛИЩЕ „Д-Р ПЕТЪР БЕРОН“
Якимово 3640, ул. Г. Димитров“ № 17-19, тел. 0879156499,
e-mail: info-1201200@edu.mon.bg

УТВЪРЖДАВАМ.....

Директор: /Клавдия Илиева/

ПРОГРАМА

ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАЦИОНАЛНАТА СТРАТЕГИЯ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ

И

ПОВИШАВАНЕ НА ГРАМОТНОСТТА

В СУ“Д-Р ПЕТЪР БЕРОН“ – с. ЯКИМОВО

ЗА УЧЕБНАТА 2024/2025 ГОДИНА

Програмата е създадена на основание приета от МС с Протоколно решение № 44.5 от 22.10.2014г. Национална стратегия. Приета е от ПС на проведено заседание на.....г., Протокол №..... и е утвърдена със Заповед №.....от.....от директора на училището.

1. АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО

1.1. Грамотността като феномен

Грамотността е основен фактор за личен и обществен просперитет. Тя е от решаващо значение за способността на човека да се развива като личност, да се учи през целия живот и да участва пълноценно в обществото. Негативни са последиците от ниските равнища на грамотност – ограничени възможности за реализиране в живота, бедност, неравенство в здравеопазването, ограничено социално участие. Придобиването на грамотност дава възможност на всеки ученик да живее здравословно, отговорно, независимо и да постига успехи. В отделните периоди от развитието на личността обаче тя има специфични проявления и се разглежда в различни аспекти. Ето защо е важно преди да анализираме факторите и тенденциите за развитие да изясним обхвата и съдържанието на понятието грамотност. В последните години различни фактори провокираха говоренето на тази тема – постиженията на българските ученици в националното външно оценяване и в международните изследвания, както и констатирането на пряка зависимост между равнището на грамотност и социално-икономическите и демографските фактори. Значимостта на въпроса за повишаване на грамотността в българското училище намира отражение и в стремежа да се измести фокусът на внимание от граматично ориентираното към комуникативно ориентираното обучение по език.

За целите на настоящата училищна програма в СУ“ Д-р Петър Берон“-с. Якимово с понятието грамотност ще се означава

езиковата грамотност на официалния език, в основата на която е предимно

грамотността за четене (свързана с уменията за четене и писане), но е неизменно

свързана и с останалите умения – за слушане и за говорене. В зависимост от функциите, целите и възрастовите групи в училище, с които се свързва, за целите на програмата се различават следните видове грамотност:

- **базова грамотност** – умение за четене с разбиране на текст, за писане и за

правилна употреба на езика в конкретен контекст (свързва се с компетентностите, които се очаква да притежават учениците в края на IV клас)

- **функционална грамотност** – умение за откриване, подбиране, извличане, анализиране и синтезиране на информация от различни източници и за използването ѝ за постигане на дадена цел както в обучението по всички учебни предмети, така и в различни житейски ситуации (свързва се с компетентностите, които се очаква да притежават учениците в края на основното си образование.

Независимо от конкретното ѝ проявление, грамотността е с рефлексия върху гражданските и културни компетентности на личността, затова в различните периоди на личностно съзряване се очертават специфични цели и задачи. Макар че очертаваният фокус на стратегията и плана е върху постигане на функционална грамотност, конкретните училищни политики предполагат поетапно изграждане на базовата грамотност и надграждането ѝ до мултифункционална.

1.2. Значимост и място на проблема сред европейските и националните приоритети

1.2.1. Европейски контекст

Ниската грамотност не е проблем само на развиващите се страни. Последните резултати от международно оценяване на учениците PISA-международно проучване за умения на 15-годишните в областта на четенето, смятането и природните науки-сочат, че всеки пети ученик/или 20% от учениците/ не е функционално грамотен. Четенето и писането са умения от фундаментално значение, защото са основата за всяко по-нататъшно обучение.

1.2.2. Национален контекст

Процесите на отпадане или преждевременното напускане на училище са в пряка взаимовръзка с придобиването на функционална грамотност, а оттам – и с подобряване на социално-икономическите фактори. Основата обаче се поставя още в детската градина. Ето защо са необходими допълнителни усилия за обхващането на децата на възраст от 4 години до постъпването им в първи клас в предучилищната подготовка.

По данни от международното изследване PISA в областта на четенето (2012) 39,4 % от попадналите в извадката български ученици имат резултати под критичното второ равнище (от шест равнища). При сравнение с предходните изследвания – PISA (2006) и PISA (2009), резултатите от последното изследване PISA (2012) потвърждават наличието на положителна тенденцията за страната ни – делът на учениците с резултати под критичния праг плавно спада от 51,1% (2006 г.) на 41% (2009 г.) и на 39,4 % (2012 г.). Въпреки това остава тревожният факт, че страната ни е на „опашката“ в ЕС и е твърде далеч от очакваните 15% средно за ЕС през 2020 г.

Върху резултатите на учениците според PISA влияние оказват и стратегиите за учене. С най-добри резултати са прилагащите стратегиите за обобщаване на информация, както и стратегиите за разбиране и припомняне. По-малък принос към резултатите на българските ученици имат стратегиите за контрол и развиващите стратегии (позволяващи на ученика да приложи информацията от текста в други ситуации и по този начин да постигне по-задълбочено разбиране). И накрая съвсем логично се оказва, че стратегиите за запаметяване не само че не помагат, но могат да доведат и до по-нисък резултат.

Според направени изследвания става ясно, че позицията на младите читатели е разколебана и двусмислена: при тях се наблюдава разцепване между практики и норми. Те са недоволни от това, че не четат, но продължават да не четат. Младите не овладяват добре и компетентно сложната културна техника „четене“. Появяват се нови и много различни, все още слабо разпространени читателски практики, свързани с новите електронни медии.

1.2.3. Училищен контекст

В търсене на решения, които да доведат до значимо повишаване на уменията по четене на учениците, в последните години на училищно ниво бяха предприети редица интегрирани и всеобхватни мерки, като сред тях по-основните са:

➤ Мерки в областта на превенцията

- Осигуряване на предучилищното възпитание и подготовка с включване на 5-6 годишните
- Постепенно разширяване на предлагането на целодневна организация на учебния ден ;
- Предоставяне на разширена подготовка за обучение по български език във всички класове на училището;

➤ Мерки в областта на интервенцията

- Повишаване на мотивацията за учене чрез осмисляне на свободното време (проект „Подкрепа за успех“)
- Диагностициране на образователните дефицити и включване на ученици с обучителни затруднения в групи по ИИД и мониторинг на напредъка
- Акцентиране върху функционалната грамотност при националните външни оценявания - 4 и 7 клас по БЕЛ чрез включване на въпроси и задачи, които да провокират мисленето и прилагането на наученото в нови и непознати ситуации за решаване на казуси от ежедневието
- Провеждане на интердисциплинарни състезания и олимпиади (например олимпиадата „Знам и мога“) и национални инициативи (например „Малкото голямо четене“)

➤ Мерки в областта на компенсацията

- Провеждане на разнообразни инициативи, насочени към насърчаване на четенето;
- Посещения на библиотеката на населеното място и записване като читатели;
- Приемане на СФО в училището ,за да могат лица отпаднали от образователната система да довършат основното си образование

2. ВИЗИЯ

Изграждане на общество на знанието, в което грамотността заема централно място за индивидуалното и общественото развитие и служи като основа за интелигентен растеж.Осигуряване на качествено обучение и възпитание в училищното образование. Съществено да се намали броя на напусналите и недопускане на необхванати ученици в задължителна училищна възраст.Да се повишава функционалната грамотност на учениците. Организиране на ЦОУД в училището.Връщане на доверието към българския учител.

3. ВОДЕЩИ ПРИНЦИПИ ПРИ ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА

Изпълнението на Програмата ще бъде в съответствие с принципите на:

- Партньорство – възможно най-широко участие на всички институции на областно и общинско равнище, НПО,Обществен съвет, библиотеки, граждански организации и др. Спазването на принципа на партньорство ще допринесе за ефективното изпълнение на програмата и до повишаване на капацитета за развитие на предприетите мерки и дейности.
- Концентрация – усилията при изпълнението на програмата ще бъдат съсредоточени в конкретни области, свързани с насърчаването и развитието на грамотността в училището.
- Допълняемост – дейностите, планирани в плана за реализиране на програмата, ще бъдат допълвани с инициативи през цялата учебна година. Дейностите кореспондират с основни училищни политики, насочени към повишаване на грамотността, очертани в други училищни стратегически документи.
- Всеобхватност – създаване на широка среда, в която ще бъдат създадени условия и реализирани дейности за насърчаване и развитие на грамотността. Благоприятната среда включва дома , училището , библиотеката , родителските съвети , Обществен съвет , местни медии , общински бюлетин .

4. СТРАТЕГИЧЕСКИ И ОПЕРАТИВНИ ЦЕЛИ

4.1. Стратегическа цел

Постигане на равнище на функционална грамотност, което ще осигури възможност за личностно и обществено развитие на учениците и ще спомогне за постигането за техния интелигентен растеж ,повишаване на образованието и успешното им реализиране в живота като цяло.

4.2. Оперативни цели

4.2.1 Създаване на благоприятна среда

Създаването на благоприятна среда е основна предпоставка за повишаване на интереса и мотивацията за усъвършенстване на уменията. Изграждането на среда, в която грамотността да бъде насърчавана, трябва да обхване всички възрастови групи в училището. В изпълнение на конкретната оперативна цел ще бъдат организирани и провеждани различни инициативи, свързани с популяризиране на ползите от повишаването на грамотността.

Най-общо предвижданите мерки се свеждат до следните големи групи:

Мярка 1. Привличане на общественото внимание към повишаване на грамотността и популяризиране на четенето

Мярка 2. Подпомагане на родителите за усъвършенстване на техните умения да увличат и да насърчават децата си към четене и към развитие на езикови умения

Мярка 3. Осигуряване на лесен достъп до книги и до други четива

Реализирането на мерките, предвидени за постигането на тази оперативна цел, ще бъде обвързано с конкретни дейности в изготвяне на план за конкретни дейности и инициативи в училището и в голяма степен ще зависи от активното участие на учителите, учениците и родителите.

4.2.2. Повишаване на равнището на грамотност

Тази оперативна цел е обвързана с прилагането на конкретни мерки, свързани с повишаване на качеството на обучението и по-конкретно с учебното съдържание. Предвиждането на стимули за ограмотяване както чрез работа със семействата, така и чрез индивидуална работа с учениците, ще съпътстват изпълнението на мерките в оперативната цел.

Мярка 1. Оценяване на равнището на грамотност

Мярка 2. Оптимизиране на стандартите за учебно съдържание и на учебните програми

Мярка 3. Квалификация на учителите

Базовата подготовка и продължаващата квалификация са един от основните инструменти за подобряване на качеството на образованието и е свързан с усъвършенстване на придобитите компетентности на учителите за повишаване равнището на грамотността и диагностика на трудности при четенето. За постигането на целите на тази стратегия се предвижда в квалификационните дейности да бъдат включени начални учители, както и учители от всички учебни предмети от прогимназиален етап на училищното образование.

4.2.3. Увеличаване на участието и приобщаването

Постигането на тази цел ще бъде обвързано с преодоляването на:

▣ социално-икономическата неравнопоставеност чрез привличане на по –големи братя и сестри от семейството , задържане на учениците в училище ;

▣ езиковите бариери чрез предоставяне на обучение по български език и усъвършенстване на уменията за четене и писане на ученици с различен майчин език;

▣ дигиталната пропаст чрез развитие на умения за четене от електронен носител.

Осъществяването на тази оперативна цел включва следните мерки:

Мярка 1. Преодоляване на социално-икономическата неравнопоставеност

Мярка 2. Преодоляване на неравнопоставеността при билингвите

Мярка 3. Преодоляване на дигиталната пропаст

5. УЧИЛИЩНИ ПОЛИТИКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ И РАЗВИТИЕ НА ГРАМОТНОСТТА

5.1. Политики при учениците в началната училищна възраст

По време на началния етап се постига начална грамотност и се полагат основите за придобиване на функционална грамотност. Периодът на началното ограмотяване в I клас завършва с придобиването на началната грамотност, която се надгражда във II и в III клас, за да намери израз в края на IV клас в придобиване на ключови за целия образователен процес умения за четене, писане и разбиране на текст. Изгражда се *базовата грамотност* като необходима предпоставка за функционалната грамотност.

Съвременното начално ограмотяване не се ограничава с формирането на техниките за четене и писане, а решава далеч по-амбициозни задачи, свързани с общуването в различните сфери от детския живот.

Изграждането на механизмите на четене и писане изисква не само време, но и адекватна подкрепа на всяко дете според индивидуалните му потребности. **Индивидуализацията и диференциацията в обучението** са съществени характеристики на началното училище, които

намират израз при използваните стратегии на преподаване и на ограмотяване. Чрез индивидуална подкрепа на учениците, които имат трудности при четене, се осигурява превенция на проблема за трайното им изоставане по всички учебни предмети. Конкретна педагогическа подкрепа относно правилната употреба на езика, осигуряваща резултатно участие в учебната дейност и в различни сфери на детския живот, е необходима да децата, за които българският език не е майчин език (децата – билингви).

Идентифицирането на причините за съществуващите говорни проблеми при някои деца е необходимо условие за преодоляването на трудностите им при формиране на четивната техника. Адекватната професионална подкрепа на децата при четене през първите години на училищното образование е основен фактор за успешна учебна дейност и позитивно отношение към книгата. Възможностите за индивидуална и диференцирана работа се откриват както в рамките на учебния процес по български език и литература, така и чрез избираемата подготовка или допълнителна работа, провеждана под формата на консултации по време на образователния процес и извън него.

Поставянето на детето в центъра на образователния процес променя посоката на педагогическото взаимодействие от езика, изучаван от ученика, към ученика, изучаващ езика. Този нов аспект на обучението по български език и литература е обвързан с непрекъснатото **повишаване на квалификацията на началните учители**, които трябва да притежават не само знания за теоретичните основи на ограмотяването, но и набор от компетентности, свързани със съвременните аспекти на четенето, вкл. четенето от електронен носител.

Дейностите за **създаване и поддържане на мотивация за четене**, разбираемо преди всичко като начин за общуване в разнообразни житейски ситуации, са от изключителна важност за постигането на начална грамотност. Те следва да подпомагат реализирането на съвременните стандарти и учебни програми, основани на разбирането, че умението да се работи с текст е водещо умение спрямо всички останали умения, ключови за съвременната икономика. Създаването и поддържането на мотивацията за четене е неизменно свързано и с наличието на библиотеки и места за четене. Обогащането им с нови заглавия е задача, чието решаване изисква съвместни усилия и съобразяване с читателските интереси и потребности на конкретната възрастова група.

След периода на началното ограмотяване насърчаването на мотивацията за четене следва да включва и насърчаване на **четенето от електронен носител**. Създаване на цифровите библиотеки благоприятства включване на цифровите форми на учене в училищни условия и вкъщи. Съвременните реалности, в които цифрови устройства са неотменна част от детския живот, налагат училищните политики да отчитат предимствата им, свързани с намаляване на възрастта за първата среща на детето с азбуката чрез компютърната игра и с бързия достъп до информация чрез интернет. Търсенето на иновативни пътища за осъвременяване на образователния процес включва замяна на традиционните условия за учене чрез хартиени материали с електронни учебни материали и с **интегриране на информационните технологии в образователния процес**. За използването на текстове и материали, които да са алтернатива на традиционните средства за обучение, от изключителна важност е подборът на софтуерното средство за работа в часа. Очакванията са свързани с позитивна промяна в отношението на учители и ученици към ролята на ИКТ в учебния процес и развиване на способността на учениците за творчество, самостоятелност и интегриран подход към ученето. Началното училище има потенциал за пълноценно използване на електронните медии в преподаването, но в същото време е необходим отговор на редица въпроси, свързани с това кога да започне четене от електронен носител, как да се управлява огромното количество информация и пр.

Приемствеността между детската градина и училището благоприятства успешната адаптация на детето в I клас и по-лесното преодоляване на кризата на седмата година в психологическото му развитие. Тя предполага тясно взаимодействие между учителите от детската градина и от началното училище както в организационен, така и в методически аспект.

За някои ученици, които работят по индивидуални програми за развитие, не е постигната необходимата степен на грамотност в края на IV клас и е необходимо **учителите от началния и от прогимназиалния етап да се обединят около необходимия обем от знания и умения**, които да бъдат усвоени в началния етап и които са необходими за по-нататъшно обучение. Дори да няма значителни различия в нивото на уменията, придобити от 10-годишните ученици, е необходима добре обмислена и целенасочена работа в прогимназиалния етап за развитие на уменията, които все още не са усъвършенствани.

Безспорен е фактът, че началните учители притежават необходимите практически и теоретични знания за огранотяване на учениците и за своевременното установяване на трудности при четене. Когато обаче в класа има ученик с трудности в четенето, е необходимо да бъде потърсено съдействието на компетентен специалист и да се осъществи екипна работа за преодоляването им извън часа по български език и литература. Това на практика изисква **осигуряване на квалификация на всички учители в областта на съвременните методи на преподаване и на диагностика на четенето.**

В периода на началната училищна възраст децата проявяват интерес към книгите и обичат да четат. Дали този интерес ще остане траен или постепенно ще угасне зависи както от училището, така и от семейната среда. Понякога родителите прехвърлят отговорностите, свързани с ученето и развитието на децата, изцяло към училището. За поддържането на интереса към четенето за удоволствие обаче огромна роля играят **семейните навици в общуването с книгите.** Дори семействата, които не могат да отделят достатъчно време и средства за закупуване на материали за четене (списания и книги) за домашната библиотека, може да стимулират интереса към книгата чрез ползване на книгите от обществените библиотеки и четене вкъщи. Училището има методическия потенциал да подкрепи родителите при реализиране на тези дейности и да осъществи посредническа роля между тях и останалите културни институции, предлагащи възможности за насърчаване на четенето.

Някои от родителите имат амбицията детето да чете, преди да са създадени необходимите предпоставки за това. Без да отрича необходимостта от родителска подкрепа на детето в процеса на огранотяване, **училището трябва да приобщава семейството към задачите на училищното обучение** и да отвори вратите на класната стая за общи дейности и съвместно търсене на пътищата за преодоляване на трудностите при четене.

5.2. Политики при учениците в прогимназиален етап

Ключов период от развитието е юношеството и обучението през него е много важно, защото е свързано с придобиването на функционална компетентност, гарантираща създаването на основи за успешно справяне в различна социална среда – в дома, в училището, в обществото.

Придобиването на функционална компетентност в прогимназиалния етап трябва да бъде ангажимент не само на учителите по български език и литература, но и на учителите по всички учебни предмети. Четенето и слушането на текстове, говоренето и писането следва да са във фокуса на внимание във всеки учебен час, като за целта се оптимизират стандартите за учебно съдържание и учебните програми и се квалифицират всички учители в придобиването на съответните умения.

Учителите по всички учебни предмети трябва да преосмислят подходите, средствата и методите на обучение. **Комуникативният подход в обучението** трябва да стане водещ не само по български език и литература и учителят да работи така, че да е в съзвучие със съвременното разбиране на грамотността въобще и на четивната грамотност в частност. Текстът трябва да се превърне в обект, „потопен” в житейски контекст, а задачите върху него да предполагат оценка в каква степен юношите са способни да се справят в реални житейски ситуации.

Усвояването на учебното съдържание трябва да бъде улеснено и обогатено чрез осигуряване на разнообразни, атрактивни, близки до светоусещането на съвременните юноши печатни и електронни материали. По този начин учениците ще бъдат мотивирани и въввлечени в учебния процес, от една страна, а придобиването на конкретните знания и умения за работа с различни по вид текстове ще се случва със средствата на съвременните технологии. За координирането на различни инициативи, насочени към стимулиране на четенето на национално, областно и локално ниво, допринасят възможностите на електронните образователни портали, в които се концентрират информационни източници за различни възрастови групи. Изключително благодатна е тяхната роля за обмен на добри инициативи и училищни практики.

Интегрирането на информационните технологии в образователния процес изисква използване на нови софтуерни решения с подчертана образователна стойност.

Приемствеността между началния и прогимназиалния етап създава условия за успешната адаптация на юношите и за по-лесното преодоляване на промените по отношение на учители, учебни предмети, изисквания, очаквания от тях. Всичко това би могло да се случи само с тясно взаимодействие между учителите от двата етапа в организационен и в методически аспект, особено в V клас. Необходима е добре обмислена и целенасочена работа в прогимназиалния етап за развиване на уменията, които все още не са усъвършенствани. Преодоляването на погрешното

убеждение, че грамотността на учениците трябва да бъде завършена до края на началния етап, предполага прилагане от страна на прогимназиалните учители на индивидуален подход към всеки юноша. Провежданите периодично стандартизирани външно и вътрешното оценяване следва да дават ясна картина за постиженията на учениците и за нуждите от оптимизирането на методите на обучение, от осъвременяване на образователната среда. Оценяването следва да се съобразява както със спецификите на конкретния учебен предмет и на класа, така и с очакваните резултати в края на всеки етап, от една страна, а от друга – с наложилите се международни оценявания. Сътрудничеството между училището и работодателите следва да бъде водено от необходимостта за създаване на трайни убеждения у учениците, че равнището на грамотност е пряко обвързано с успешната социална и професионална реализация. Насърчаването на грамотността и от бъдещите работодатели ще бъде един от стимулите за по-активно и отговорно отношение към придобиването на функционална и на комплексна грамотност. Всеизвестно е, че семейната среда е от изключително значение за развиването на потенциала на юношите. Затова училището трябва да подаде ръка на родителите за привличането им в процеса на учене и за повишаване на функционалната грамотност на техните деца. Необходимо е да се пренасочи вниманието на родителите – от това какво се учи към това как се учи и какво се постига, т.е. да се стимулира родителският интерес към очакваните резултати от обучението.

6. ИНДИКАТОРИ ЗА ИЗМЕРВАНЕ НА РЕЗУЛТАТИТЕ ОТ ИЗПЪЛНЕНИЕТО

- Достигане на 80 % постижимост на държавните образователни изисквания за учебно съдържание по български език и литература в началния етап, измерена чрез националното външно оценяване в края на IV клас до 2024 г.
- Достигане на 65 % постижимост на очакваните резултати от обучението по български език и литература, измерена чрез националното външно оценяване в края на VII клас.

80 % от включените в курсове за оgramотвяване и за усвояване на учебно съдържание от класовете в прогимназиалния етап възрастни да са завършили успешно обучението си.

7. ПЛАНИРАНЕ, НАБЛЮДЕНИЕ, ОТЧИТАНЕ И ОЦЕНКА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА.

7.1 План за изпълнение на стратегията и отчитане

За изпълнение на програмата се изготвят:

☐ **училищен план** за действие в изпълнение на програмата и стратегията за насърчаване и повишаване на грамотността през учебната 2024/2025 година. Училището ежегодно разработва и отчита изпълнението на училищния план за насърчаване и повишаване на грамотността, който е неразделна част от документацията на училището.

7.2. Наблюдение, отчитане и оценка на изпълнението.

Училището определя целите и осъществява мониторинг за напредъка в постигането на по-високи, но реалистични цели за подобряването на грамотността.

В училището е сформиран екип за реализиране на плана за действие в изпълнение на програмата и стратегията за насърчаване и повишаване на грамотността през учебната 2024/2025 година. Този екип е избран на заседание на ПС на, Протокол №....., Решение №..... и ще се отчита за изпълнението пред ПС.